

I

Figura lui Petru potrivit Evangheliilor

„Tu te vei chema Chifa (ce se tâlcuiește: Petru)”
(Ioan 1, 42)

Dintre personajele Noului Testament, numai lui Petru i-a fost schimbat numele; și i-a fost schimbat chiar de Hristos Însuși, din primul moment al întâlnirii cu el. Să fie acesta semnul unui destin cu totul particular și al unei misiuni speciale, pe care acest obscur pescar din Galileea avea s-o desfășoare, în istoria mântuirii?

Instinctiv, îți vine să te gândești la Avram, atunci când Dumnezeu îi promite un fiu: „Și nu te vei mai numi Avram, ci Avraam va fi numele tău, căci am să te fac tată a mulțime de popoare” (Facerea 17, 5); sau la Iacob, după lupta cu Îngerul: „De acum nu-ți va mai fi numele Iacov, ci Israel te vei numi, că te-ai luptat cu Dumnezeu și cu oamenii și ai ieșit biruitor!” (Facerea 32, 28)*. În momente deosebit de solemne ale vieții lor, acești oameni au fost „numiți” de Dumnezeu cu un alt nume, pentru a îndeplini ceea ce capacitățile lor firești nu ar fi putut să realizeze niciodată: este

* Citatele din Biblie sunt preluate din Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a preafericitului părinte Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București (n.tr.).

un fel de a doua „naștere”; am putea spune chiar o a doua „creație”, care are loc în ei în acel moment și nu numai în beneficiul lor, ci al tuturor oamenilor.

Urmărind povestirea celor patru Evanghelii, cum vom vedea mai bine la timpul potrivit, și în ceea ce-l privește pe Simon, „fiul lui Iona”, s-a întâmplat ceva asemănător. Avându-l ca frate pe Andrei, care Îl întâlnise deja pe Iisus, și fiind condus în fața Învățătorului, Acesta, fixându-l cu privirea, a spus: „Tu ești Simon, fiul lui Iona; tu te vei numi Chifa (ce se tâlcuiește Petru)” (Ioan 1, 42). Așadar, și pentru Simon, un „nou” nume!

Este legitim să te gândești că, în acel moment, privirea lui Iisus a întrevăzut ceva din viitorul aceluia bărbat pe care îl întâlnea pentru prima oară: el ar fi îndeplinit funcția de „piatră” de susținere, corespunzătoare viitoarei misiuni. E adevărat că, deși aici Ioan nu dă nicio explicație pentru schimbarea numelui, acest lucru se va clarifica mai târziu!

Numele original al lui Petru era așadar *Simon*. Cu acesta este atestat într-adevăr de cincizeci de ori în Noul Testament: de cinci ori în Evanghelia după Matei, de șapte ori în cea după Marcu, de douăsprezece ori în Luca, de douăzeci și două de ori în cea după Ioan și de patru ori în Fapte. Numai că, la Fapte 15, 14 și la 2 Petru 1, 1, se repetă *Simeon**, de proveniență cu siguranță semitică, în timp ce prima formă este o derivație din greacă¹.

Că Iisus a schimbat efectiv numele lui Simon, fiul lui Iona, rezultă și din alte două texte ale Noului Testament. Marcu își amintește acest lucru în momentul în care ni se descrie alegerea celor Doisprezece Apostoli: „Deci a rânduit pe cei Doisprezece: pe Simon, *căruia i-a pus numele Petru*” (Marcu 3, 16). Matei fixează acest fapt în cadrul scenei mărturisirii din Cezareea lui Filip, ca o validare și ca un răspuns la fapta de credință a Apostolului: „Iar Iisus, răspunzând, i-a zis:... «Și Eu îți zic ție, că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea...»” (Matei 16, 17-18).

*În traducerea românească, varianta Simeon nu apare (n.tr.).

După cum se vede, relatarea evanghelică concordă atunci când se referă la schimbarea numelui lui Petru, chiar dacă nu același lucru se întâmplă privind circumstanțele în care a avut loc. Sunt acestea semne evidente ale istoricității faptelor, chiar dacă detaliile concrete s-au pierdut ori au fost reconstituite cu un evident scop teologic.

În ceea ce privește numele de „Petru”, trebuie spus că acesta este traducerea greacă a termenului aramaic *Kēpha'*, care înseamnă „piatră”, „rocă”, „stâncă”. Ne aflăm așadar în fața unui nume comun, devenit din această cauză nume personal: în mod obișnuit, el este transliterat în greacă prin adăugarea unui *s* final: *Kēphas*².

De mult mai multe ori (154) este redat însă prin *Petros*, care este echivalentul masculin al lui *Petra*, corespunzător, așa cum am spus puțin mai înainte, lui *Kēpha'* aramaic. Motivul pentru care a fost preferat masculinul pare evident: pentru un bărbat, era mult mai potrivit numele masculin, adică *Petru*³!

Apoi, uneori, va fi adoptată dubla expresie *Simon Petru* (Matei 16, 16, Luca 5, 8); mai ales Evanghelia lui Ioan recurge la această ultimă formulă (1, 40; 6, 18; 13, 6, 8, 9, 24, 36, 37; 18, 10; 21, 2, 3, 7, 11, 15).

Pescarul din Betsaida

Dar cine era acest Simon, fiul lui Iona, căruia Iisus i-a schimbat numele în Petru, prevestindu-i astfel o misiune ce părea să depășească mult umila sa condiție?

Ceea ce știm despre el este foarte puțin, dar suficient pentru a ne face să-i întrevădem fizionomia umană simplă, concretă, dar și pasională, legată de tradiții și, în același timp, deschisă tuturor posibilelor surprize pe care istoria sau Providența le poate provoca dintr-un moment în altul. Un evreu ca atâtă alții din timpul său, preocupat de viața de zi de zi, care trebuia să presimtă în aer ceva nou, ce ar fi putut să se adeverească chiar sub ochii lui. Poate că tocmai pentru acest lucru ar fi fost atras de predica lui Ioan Botezătorul.

Știm că era originar din Betsaida (Ioan 1, 44), care, în ebraică, înseamnă „casa peștelui”⁴. Numele localității este emblematic pentru meseria pe care mulți dintre locuitorii săi o practicau. Și chiar Simon era pescar, ca și fratele său Andrei, pe care îl găsim, alături de Petru, cel puțin în două dintre cele patru liste noutestamentare ale celor doisprezece Apostoli (Matei 10, 2-4; Luca 6, 14-16).

În realitate, potrivit Sinopticelor, prima întâlnire a lui Iisus cu Simon ar fi avut loc chiar pe malul Lacului Tiberiada. Iată cum o descrie Evanghelia lui Marcu:

Și umblând pe lângă Marea Galileii, a văzut pe Simon și pe Andrei, fratele lui Simon, aruncând mrejele în mare, căci ei erau pescari. Și le-a zis Iisus: „Veniți după Mine și vă voi face să fiți pescari de oameni.” Și îndată, lăsând mrejele, au mers după El (Marcu 1, 16-18).

După cum se vede, și invitația, și noua propunere a lui Iisus sunt inspirate din meseria de pescar: „Vă voi face pescari de oameni.”

Fără să luăm în considerare nici poezia și nici introspecția psihologică inclusă, suntem îndreptățiți să ne gândim că această aspră meserie de pescar ar fi contribuit în mare măsură la plămuirea caracterului și chiar la formarea așteptărilor acestui bărbat plin de contraste, impulsiv și turbulent, dar și puternic și pasionat.

Ceva din mica mare a Ghenizaretului* trebuie să se fi reflectat în sufletul lui Petru: limpezimea caracterului său, emotivitatea, schimbările repetate de dispoziție, tenacitatea, capacitatea de a o lua din nou de la început, chiar și după răsunătoare eșecuri, curajul după mari temeri, deschiderea la inițiativele Domnului, care se adăugau, uneori, „autorității” sale, lipsită de respect față de Învățător. Sunt tot atâtea elemente care, făcând parte din temperamentul său bogat și incoerent, au fost cu siguranță dobândite datorită contactului

* Cum mai era numit Lacul sau Marea Galileii (n.tr.).

cu încântătoarea, dar mereu imprevizibila mare, unde și-a exercitat meseria de pescar.

Familia lui Petru

Fiind originar din Betsaida Galileii, Petru trebuie să se fi mutat în timp la Capernaum, orașul vecin, mai important, unde știm că avea o casă în care locuia împreună cu soacra sa, pe care Iisus a vindecat-o uimitor de o febră foarte puternică. Iată cum descrie Marcu vizita lui Iisus în casa lui Petru:

Și îndată ieșind ei din sinagogă, au venit în casa lui Simon și a lui Andrei, cu Iacov și cu Ioan. Iar soacra lui Simon zăcea, prinsă de friguri, și îndată I-au vorbit despre ea. Și apropiindu-Se a ridicat-o, apucând-o de mână. Și au lăsat-o frigurile și ea le slujea” (Marcu 1, 29-31; cf. Matei 8, 14-16; Luca 4, 38-41).

Arheologia modernă are serioase argumente nu numai pentru a situa la Capernaum așa-zisa „casă a lui Petru”, dar și pentru a demonstra că aceasta a devenit foarte curând un loc de venerație și de cult⁵.

Cu toate că ar fi fost căsătorit și se vorbește despre soacra lui, nu există niciun indiciu despre soția lui Petru, doar dacă nu cumva la ea se face referire în textul lui Pavel, unde se vorbește despre obiceiul Apostolilor, incluzându-l aici și pe Chefa, de a fi însoțiți în peregrinările lor misionare de o „femeie-soră” (1 Corinteni 9, 5). Lucrul acesta nu-i interesa, probabil, prea mult pe cei ce au scris Noul Testament; sau se poate întâmpla ca, în vremea aceea, soția lui Petru să fi murit deja: faptul că soacra i-a slujit după ce a fost vindecată, cu ocazia vizitei mai sus amintite, poate să ne ducă în această direcție.

Oricum, acolo unde textele tac, tradiția posterioară a compensat din plin prin a furniza informații referitoare nu numai la soție⁶, ci și la copiii lui Petru: dintre aceștia, martirologiul roman face referire la o Petronilla fecioară, care

este sărbătorită pe 30 mai. Totuși cel mai bun lucru este să nu ne pierdem în curiozități excesive și să rămânem la informațiile reduse ale Noului Testament.

De la Ioan (1, 42 și 21, 15-16), aflăm și numele tatălui, care se numește chiar *Ioan*. Matei îl abreviase în „Iona”⁷; de aici, apelativul *Bar-jona* (fiul lui Iona), cu care i se adresează Iisus (Matei 16, 17).

Potrivit altei explicații, dimpotrivă, apelativul Bar-jona nu are nicio legătură cu Ioan, ci ar semnifica ceva echivalent cu „anarhic”, „rebel” sau altceva asemănător.

În acest caz, am avea o oarecare referire la activitatea unor grupuri de rezistență față de dominația romană, precum cel al zeloților. De fapt, printre Apostoli, găsim un Simon numit „Zelotul” (Luca 6, 15; Fapte 1, 13); după câțiva cercetători, chiar și apelativul de „Iscariot”, dat lui Iuda „trădătorul”, ar deriva de la „sicarius”⁸ și ar trimite la aceeași activitate de rezistență față de dominația Romei.

Nu ar trebui să excludem cu totul, în acest context, unele raporturi ale lui Petru cu grupuri ale rezistenței palestinene; astfel s-ar putea explica mai bine de ce era înarmat în momentul arestării Domnului și a încercat chiar o apărare *in extremis*, lovind cu spada un servitor al arhiereului, numit Malhus (Ioan 18, 10-11). Totuși este vorba de o ipoteză discutabilă și greu de dovedit documentar⁹.

Momente de așteptare și speranță în Palestina

În vremea aceea, Palestina era frământată de mari așteptări, care mergeau de la o eliberare politică până la așteptarea unui nou mesaj din partea lui Dumnezeu: „mesianismul politic” și „mesianismul religios” se amestecau la fel cum, în rest, s-a întâmplat adesea în istoria Israelului.

Totuși, acum, aceste așteptări deveniseră și mai apăsătoare. În Faptele Apostolilor (5, 36-37), Gamaliel amintește de unele evenimente foarte recente, revolta unui anume Teudas, care adună circa 400 de revoltați, și cea a lui Iuda Galileeanul; cele două tentative au fost înăbușite în sânge de

forța dominatoare a Romei. În mod independent, Iosif Flavius amintește alte tentative de revolte politico-religioase: aceea a unui Simon, care își începe activitatea în Perea pentru a se proclama rege la Ierihon, și aceea a unui voinic și curajos preot, Athroges, care reușește mai ales să schițeze o formă de guvernare autonomă, dar care nu a durat decât câteva zile¹⁰.

În privința profilului religios, așteptările unei reînnoiri spirituale care să revitalizeze de acum inexistentele forme de pietate populară au fost astăzi amplu documentate de descoperirile de la Qumran: ampla mișcare a esenienilor, care trăiau la periferia religiozității oficiale a timpului, contestând formalismul gol, ne dovedește o profundă dorință de spiritualitate, rugăciune, penitență. Obligația unei vieți celibatate pe care o practicau esenienii este o dovadă a acestei puternice tensiuni spirituale. Chiar în acea perioadă trăiau în Egipt *terapeuții*, cu caracteristici ușor diferite, despre care vorbește cu admirație Filon din Alexandria¹¹.

Din cercul reformator al esenienilor, austeri și penitenți, pare să provină *Ioan Botezătorul*, care își anunța mesajul într-o formă cu totul originală, situându-se în centrul unui eveniment cu caracteristici proprii: pe de o parte, însuși moștenirea Vechiului Testament, iar pe de alta, prevestea spiritul reînnoirii și al unei puternice așteptări a Noului.

Nu spunea prea multe lucruri, dar ceea ce spunea erau cuvinte înflăcărâte, la fel ca acelea ale vechilor profeți. El invita la o transformare „interioară”, deoarece se apropia un important eveniment, care ar fi dat istoriei un sens nou și definitiv:

Pocăiți-vă (*metanoëite*), că s-a apropiat împărăția cerurilor... Pui de vipere, cine v-a arătat să fugiți de mânia ce va să fie? Faceți deci roadă vrednică de pocăință, și să nu credeți că puteți zice în voi înșivă: Părinte avem pe Avraam!... Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decât mine; Lui nu sunt vrednic să-I duc încălțăminte. Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc (Matei 3, 2, 7-9, 11).